

میدان وحدت اسلامی

نام قدیمی این میدان شاپور است که هم‌ا‌ه با بازارچه شاپور تهر آن توسط یکی از رجال دوره شاه‌محمداسپ قاجار بنیان نهاده شد؛ به همین خاطر در گذشته این بازار را با عنوان بازارچه قوام‌الدوله می‌شناختند. این میدان را بازارچه اکنون در تقاطع خیابان وحدت اسلامی و خیابان مولوی قرار دارد. برخی از نقاط دیدنی پایتخت مانند خانه مستوفی‌الممالک، مسجد و مدرسه معبر الممالک در محدوده این میدان قرار دارند. نام این میدان اکنون وحدت اسلامی است.

میدان قزوین

در زمان شاه‌محمداسپ صفوی نخستین برج و باروی شهر تهران و دروازه‌ها ساخته شد که اکنون دروازه میدان قزوین آن دوران در ورودی بازارچه قوام‌الدوله و میدان شاپور (وحدت اسلامی) قرار دارد. این میدان محل ورود کالا به شمار می‌رفت و شب‌ها دروازه بسته می‌شد و در میدان دیگر رفت‌وآمد ممنوع بود؛ مگر با گفتن اسم شب‌که هر روز توسط وزیر دربار به رئیس قراولان داده می‌شد.

۱ میدان مشق

قدمت: دوره قاجار
قصه میدان: میدان مشق برای انجام تمرینات و مشق‌های نظامی مشق در سال‌های نخست سلسله پهلوی اول به باغ‌علی تغییر کاربری داد.
اتفاق خاص: در این میدان نخستین بالن شهر تهران به پرواز درآمد. برگزاری نخستین مسابقات ورزشی (فوتبال) توسط کارمندان سفارت انگلستان از دیگر رویدادهای تاریخی این میدان است.
نشانی: خیابان امام خمینی

۲ میدان محمدیه

قدمت: دوره ناصر
قصه میدان: در میانه این میدان تپه‌ای خاکی بود که روی آن ستون آجری کوتاهی ساخته بودند. روی این ستون قاپوق قرار داده می‌شد و مجریان را انجام می‌زدند، به همین خاطر این میدان را قاپوق می‌گفتند. بعدها به میدان اعدام و سپس به محمدیه تغییر نام پیدا کرد.
اتفاق خاص: قبل از اعدام مجرمان در این میدان به اعدامی سیگاری می‌دادند تا دم آخر، یکی بکنی بزند. این سیگار چون از سوی یکی از رئیس‌های اداره نظمی به نام ادیب‌السلطنه سبعمی برای نخستین بار به یک مجرم داده شده بود به نام سیگار ادیب‌السلطنه میدان قاپوق معروف شد.
نشانی: خیابان مولوی

پایتخت

تاریخچه شکل‌گیری میدان‌های چندصدساله تهران را ورق زده‌ایم

میدان‌های کهن

صحنه اتفاقات تاریخ‌ساز

۳ میدان گمرک

قدمت: دوره ناصر
قصه میدان: میدان گمرک ابتدا در غربی‌ترین نقطه تهران قرار داشت و یکی از دروازه‌های تهران قدیم به همین اسم در آنجا بنا شد. با توجه به اینکه کاسیان برای خرید و فروش یا دادوستد کالاها نشان باید به مأموران دروازه شهر عوارض دستوری می‌دهد اطراف تهران را حصار بکشند و دوره صفوی که تهران محل سکونت تهرانی‌ها بود، بررسی کنیم؛ اینکه میدان در آن موقع چه بوده و چه معنایی داشته و کجا به کار می‌رفته است؟ در آن دوران یکی از خصوصیات میدان‌ها این بود که شکل منظم هندسی نداشتند.

۴ میدان حسن‌آباد

قدمت: دوره ناصر
قصه میدان: میرزا یوسف آشتیانی باغ بزرگی را که در این محدوده داشت به نام پسرش حسن نامگذاری کرد و کم‌کم این محدوده به حسن‌آباد معروف شد. هشت‌گنبد و ملک‌المتکلمین از نام‌های گذشته این میدان بوده است.
اتفاق خاص: تندیس حاج میرزا نصرالله ملک‌المتکلمین، از خطیبان مشهور دوره مشروطه که در این میدان نصب شده بود، در اوایل دهه ۵۰ خورشید شد. او یکی از بنیانگذاران مدارس جدید بود که پس از به توب بستن مجلس دستگیر و در باغش در مقابل محمدعلی‌شاه کشته شد.
نشانی: محل تقاطع خیابان سیه و خیابان وحدت اسلامی (شاهپور سابق)

۵ میدان امین‌السلطان

قدمت: اواسط عهد قاجار
قصه میدان: این میدان به‌دست میرزا ابراهیم امین‌السلطان، آبدارچی دربار ساخته شد. البته او هم امین‌السلطان لقب داشت، آن را گسترش داد. میدان امین‌السلطان، محل بارانداز و تخلیه بارهای هیزم، زغال و خواربار تهران و همچنین فروش میوه و سبزی بود. چارواداران و بازرگانان کالا‌های خود را از دور و نزدیک به تهران می‌آوردند.
اتفاق خاص: میدان امین‌السلطان در دوره قاجار عنوان بزرگ‌ترین میدان تهران را داشت. پس از آن هم از میدان مهم شهر و محل کسب‌وکار طیب حاج رضایی معروف بود و کاربری‌های مختلفی مانند محل اجرای مراسم تشریفات درباریان و پذیرایی از مهمان‌ها را داشت.
اتفاق خاص: نخستین مجلس قانونگذاری ایران در دوران مشروطیت در این میدان بنا شد و شاهد به توب بستن مجلس توسط قوای قزاق در زمان محمدعلی‌شاه بوده است.

۶ میدان امام خمینی

قدمت: دوره قاجار
قصه میدان: این میدان در سال ۱۲۴۳ در دوره ناصرالدین‌شاه و به دستور امیرکبیر ساخته شد. این میدان که در گذشته سیه و توپخانه هم به آن می‌گفتند از زمان ساختش مرکزی برای تجمع، آتش‌بازی، مشق و رژه نظامی و همچنین اعدام محکومان و نگهداری باروت بود.
اتفاق خاص: در سال‌های ملی شدن صنعت نفت ایران راه‌پیمایی‌ها و گردهمایی‌های بسیاری در این میدان انجام می‌شد. پس از خروج محمدرضاشاه از ایران، در جریان انقلاب سال ۱۳۵۷، انقلابیون در این میدان تجمع کردند و تندیس رضاشاه را پایین کشیدند.
نشانی: شمال محدوده حصار صفوی

۷ میدان بهارستان

قدمت: دوره قاجار
قصه میدان: باغ زیبا و وسیعی به نام نگارستان در این محدوده قرار داشت؛ برای همین ابتدا نام این میدان بهارستان بود. علاوه بر این، زمین فراخی در جلوی باغ نگارستان وجود داشت که به جلouxان معروف بود و کاربری‌های مختلفی مانند محل اجرای مراسم تشریفات درباریان و پذیرایی از مهمان‌ها را داشت.
اتفاق خاص: نخستین مجلس قانونگذاری ایران در دوران مشروطیت در این میدان بنا شد و شاهد به توب بستن مجلس توسط قوای قزاق در زمان محمدعلی‌شاه بوده است.

۸ میدان چاله‌میدان

قدمت: دوره صفوی
قصه میدان: شاه‌محمداسپ اول برای حصارکشی تهران از نقطه تهران خاک برداشت و باعث شد ۲ چاله عمیق روی دست شهر بماند که یکی از آنها چاله‌میدان نام گرفت. مردم پایین دست مانند نوکران، سربازها، لوطی‌ها، معرکه‌گیران، مطرب‌ها و قاپوچیان، بی‌خانمان و حجاج‌مگران در حوالی این محدوده سکونت داشتند. چاله‌میدان اکنون هم به همین نام و به عنوان یک محله در تهران خوانده می‌شود.
اتفاق خاص: پهلوان شریف چاله‌میدانی نخستین کشتی‌گیر عهد قاجار بود که در زمان فتحعلی‌شاه قاجار بازویند پهلوانی را به بازو بست. او در این میدان کشتی‌گیر فرانسوی را که در شهر رجزخوانی می‌کرد، شکست داد.
نشانی: جنوب بازار چهل تن

۹ میدان ارگ

قدمت: دوره صفوی
قصه میدان: تاریخ ارگ تهران به دوره صفویه بازمی‌گردد. ارگ خود بارویی جداگانه داشت و خندقی آن را از شهر جدا می‌کرد. در دوره سلطنت ناصرالدین‌شاه توب‌های این میدان جمع‌آوری و به میدان توپخانه (جدید) منتقل شد. اکنون اثری از این میدان نیست.
اتفاق خاص: از رویدادهای مهم در میدان باغشاه قدیم، تجمع مشروطه‌خواهان بود که به فرمان محمدعلی‌شاه قاجار سرکوب و محاکمه شدند.
نشانی: جنوب‌غربی ارگ تهران

۱۰ میدان سبزه‌میدان

قدمت: دوره زندیه و اوایل قاجاریه
قصه میدان: این محدوده محل کشت و تأمین سبزی‌های خوردنی اهالی تهران بود. کم‌کم در کنار کاشت، فروش سبزی نیز در این مکان باب شد. سبزه‌میدان از میدان‌های مهم دارالخلافه به شمار می‌رفت. بنای اولیه سبزه‌میدان در سمت شمالی مجموعه بازار مربوط به دوره صفویه است. تنها یادگار به جای مانده از بافت قدیم سبزه‌میدان ورودی بازار است.

۱۱ میدان ۱۰ خرداد

قدمت: دوره صفوی
قصه میدان: این میدان در دوران پهلوی، «شاه» نام داشت؛ به همین علت زمان قیام ۱۵ خرداد برای نخستین بار در شهر تهران توسط هیأت امنای مسجد حاج ابوالفتح که در قسمت شمال غربی این میدان قرار دارد به نام قیام نامگذاری شد و اکنون ۱۵ خرداد است.
اتفاق خاص: در خرداد ۱۳۴۲ شمسی به دنبال بازداشت امام خمینی (ره) در انتقاد به لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی و انقلاب سفید، تظاهرات قیام تأییدی در این محدوده رخ داد.
نشانی: تقاطع خیابان مولوی و ری

میدان‌ها و کارکردهای قدیم آن

میدان‌ها در گذشته مرکزیت یک محل و محدوده را مشخص می‌کردند و هر میدان با توجه به موقعیت مکانی و جغرافیایی اش کاربرد متفاوتی داشت؛ به همین دلیل میدان‌ها از نظر ماهیت کارکردی در تهران قدیم به چند دسته تقسیم می‌شدند:

میدان‌های عمومی

این میدان‌ها در تهران قدیم محل تجمع مردم بودند؛ به همین دلیل در این میدان‌ها فضای عمومی مانند عبادتگاه و مساجد، نهر آب، آب‌انبار، فضاهای تجاری، بازار، حمام و مدرسه ساخته می‌شد.

میدان‌های تجاری

در تهران قدیم چند میدان با کارکرد تجاری وجود داشت که برخی از این میدان‌ها محل خرید و فروش کالا‌های خاصی به ویژه احشام و ملزومات آنان بودند.

میدان‌های حکومتی

میدان حکومتی در معماری میدان‌های شهری بیشتر برای تمرین‌های نظامی، سنان، رژه، انجام مراسم رسمی و احیانا مجازات مجرمان مورد استفاده قرار می‌گرفت. همچنین برخی از آنها تهابت حکومتی و سلطنتی داشتند و فعالیت‌های مهم و عمده دیگری در آنجا انجام نمی‌شد؛ مانند میدان ارگ تهران پیش از تغییرات کارکردی و کالبدی آن. در اطراف این میدان‌ها، بناهای نظامی، حکومتی و سلطنتی قرار داشتند، اما در مواردی شخص حاکم یا تشکیلات حکومتی، در هنگام ساختن یا بازسازی می‌دانی، آن را به گونه‌ای طراحی می‌کردند و می‌ساختند که میدان کارکردهای اجتماعی نیز داشته باشد.

میدان‌های نظامی

میدان‌های نظامی در تهران قدیم جایگاه خاصی ویژه‌ای داشتند. اغلب یک میدان برای تمرین‌های مداوم نظامی و استقرار و اقامت نظامیان تعیین می‌شد که متشکل از یک فضای باغی محوطه میدان، حجره‌ها و فضاهایی در اطراف آن برای اقامت نظامیان و ذخیره سلاح بود.

میدان‌های محله‌ای

میدان‌های محله‌ای در مرکز محله‌ها قرار داشتند و به شکل راسته و گذرگاه یا به صورت میدانیچه در محل تقاطع چند راه یا در کنار راه شکل می‌گرفتند.

میدان‌های ارتباطی

این میدان‌ها اغلب در محل تقاطع یا کنار راه‌های مهم شهری قرار داشتند و از نظر ارتباطی دارای اهمیت بودند.

در مورد پاتوق‌های تهران بیشتر بدانید
کیو آر کد را اسکن کنید

متر مساحت
چهارراه حسن‌آباد در سال ۹۰۹ بود که به میدانی دایره‌ای شکل به شعاع ۴۵ متر تبدیل شد. این محدوده به میدان فرشته شهر تهران هم معروف است؛ چراکه ۴ بنای یک شکل در ۴ طرف میدان بنا شده بود.

۶۵۰۰
سالی بود که میدان ارگ بازسازی شد و در وسط آن یک حوض بسیار بزرگ ساختند و ۲ جاده سنگ‌فرش برای عبور کالسکه و درشکه ایجاد کردند.

۱۲۸۱
میدان در محله‌های شهر تهران وجود دارند که اغلب آنها در چند دهه اخیر احداث شده‌اند.

۷۱۸
در محله نارمک وجود دارد که ۱۳ میدان آن در قسمت شمالی و ۸۷ میدان آن در قسمت جنوبی این محله قرار گرفته‌اند.

۱۰۰
میدان بخشی از یک زمین را اشغال می‌کردند، به این گونه میدان‌ها در معماری، میدان‌های ارگ‌نیک می‌گویند یعنی به‌صورت طبیعی و کاربردی توسعه پیدا کرده‌اند.